Соколёнок

Лачын

6/2015
ноябрь - декабрь

0+

ДАГЪЫСТАН РЕСПУБЛИКІАЙН КЬОІНИ ВУЗЕЕ СА ЙАІХХЪЕ КЪЕККАН УШАХАРШЫН ЖУРНАЛ

АIгьмаIдов МаIгьаIммаIд АIгьмаIдна дих – шааир, сакIалаъай, критик ва публицист ворна. Манкъвее джун асарбы аварни ва урусни мизел ойкIан.

Шеирбы гьала мактабее хъаIдаIххъаIнкъаIойкIангиргъыл. ЦIетда одкIунийн шеирбы 70-ъэсди сенбышее Гунибни «Тезен ишыгъ» донани районни кIазетее, республикIайни аварни мизел хъыIгъааIни «ЧIаран байдах» донани кIазетее, «Дружба» донани альманахее хъигъеечIу.

МаIгьаIммаIд АIгьмаIдов хиледже китаббышда автор вор: «ХаIмдийн мактуббы», «Цувулийна вахт», «Заманайна баллада», «Шеирбы», «Йыгъбы», «Шагьарын шеирбы», «Сенбы», «Шааир», «Шааирий хьалкь», «Шааирий Ватан» ва медынбы.

МаIгьаIммаIд АIгьмаIдов 1984-ъэсди сениле ССРИ-ни язычеершини Иттифакьна уIзву вор. 2004-ъэсди сенни январыл` мана Дагъыстан РеспубликIайни язычеершини Иттифакьна садры сечилмишхьа. Мана Дагъыстан РеспубликIайна Халкьна шааир вор.

ЦIетдийн йыз

Иляаке, цIетдийн йыз! Мед кьыдим хъады
Мыкбы, мыкIаал`бышка аххъы вод акка.
ГьицIайгIаран накьыш ювааршыс ады,
Матхьа аху маIгьаIллеехъа илякка.

Иляаке, цIетдийн йыз! Гыргын бадалхьа,
Сааъа са джигеехъа чин ичий, гаде.
Шак` кIейдхьу джанеехъа, йикI` вод къеъэхьа,
Йидж хьинне маа гешщен са ушах воде?

МичIеедийс ман ийгвал`, гьыIм вухьее бабат;
КьыIдмийл`ыб идяахва гьамбаше девран.
ЦIетдийн йыз – Аллагьее гьаъан зарафат,
Анджах аахва чиле шы вухьа гьаIйран.

Зас языхуб гьини цIетдийни йызна;
Саакитда гёгъеейыд, ийгвал` гыIхыI мее.
ЙикI`ее чин ярашыгъ гьиваджы вазна,
Алгъайгье зы кьыIдим ахырийлхъа мее.

Урусни мизейле йыхъ-сумылхъа саакIал гьавъуна – Валегь Гьамзат

Субабы

Муса Фаррух Сувагылий

Шу къалиъы аркIын хьулерса джаван,
Чишене сес дена аху, субабы?
КIарацIан хьяннани былахыл` ооъаб
Дешуб дегье къоодже ичеер, субабы.

Няъа джагвараба вукIул` йыз хьинне?
Дерденне чIаIр хъыхьа са кагъыз хьинне?
КIечу, хъеххъу окIбы, хъыхьа къурс хьинне,
Дешуб ахубышее марал, субабы.

КьыIдим хъады, мыкIан йыгъбы алядхын,
Уфтанни тIетI`бышын тIетI`-тIеле кIядкIын,
Гыргынбы тарг гьавъу, хъигъеебчIы абкIын,
Дешуб инсаныхъа вафаа, субабы.

КъыIлина коксийл оо тIетI`бы алеелес,
ЧIалагбышее гихьас мед шитI`яаршын сес,
Гьаманке миллетис шу йикI`ел хъалес,
Хъимехье шу джока амкьад, субабы.

Фаррух Мусее эйгье, шу вод йизын джан,
Гьин сурад, шен сурад воб йизда Ватан,
Коксийл оо идяхвее заке са лышан,
Йизди коксийл` ахвас дерден субабы.

Сувал` гивийъар мее, верыгъ хъаъабкIын.
Ил`яаке, нимеена чике эб абкIын.
СикIынна сувалхъа, сикIынна хааIхъаI,
СикIынна чIийелни, окIалхъа кIябкIын.

Къувойхьар мыцбышее вардбы уфтанда;
Манчыниб данил` оо чIаIраIна кIуда.
Булутбыд чIаIраIда, хааIнче къадайхьван,
МичIах хъихьессе чис хаахъа ааIс ыккан.

Нооца джад хайбышее шитI`яар къалядкIу,
Водааки гьаIшде мее джаа къуImaI адкIу.
Садджу никIее деш вод са чылхычапар,
Сайыб къадаахьванан хурун ушахар.
Хъабий фыкырее дехье, ед`ярше сааъа,
КъуIмаIни тюлибыше джо газет гьааъа.

КIынни Самирее увгьу
ДжукIле дяцIанкъаI язы:
«Сибыкын садбы, кьоIдбы,
Мактабее аляатIас зы.

ЧIакIын бешбы аляатIее,
Йизда сумкIа йыIкь хъивхьес.
Манке китаб, дафтарыс
СумкIееъаб джига девхьес».

Мактабеехъа аркIын мее,
ОдкIун, хъаIдхъий хаIдхъыхьа.
Кьийматбы гъуджоо ыхьай,
Манке джукIле ацIахьа.

Мысайи беш аляатIу,
Вухьа сибыкба сумкIа.
Мысайи сад аляатIу,
Вухьа къайейле йыIкьбаI.

Чише кIынни Самирее
Гьакке аляатIу бешбы.
Гьам сумкIа сибык хъувхьа,
Гьамыд адкIын джун ишбы.

Мактабна хаIне Рагьил

Ханпери Назирова

Ахтыни Аллагьее гьар инсаныс са джура истеъдад гьувеейыд, гыргынкъуссе ман акьвалхъа хъыгъагьас аIхаI деш. Анджах кIынни Рагьилиссе джуни заIгьмаIтыка сана, джуни ыIлимбышылхъани гьавасыка сана худ меени йикI`ее дигулхьайни, Аллагьее гьувуйни гьини шарбатыке дадмышхьес аIхыIна. Шы аIрзу гьааъа воб ки, гьасре гьамбаше дарсбы аIълаада хъаIдаIххъаIни Рагьилин, хылек` хъаъийни угъурбышке йикI` шадда, акьваме аIхъаIнайка ихьеджын.

Дек`кинийедин, маIъаIллимаршын, йишди гыргынкъун ман аIрзубы чIийел идяхвасди мее, Рагьилее джуни хылеенче хъооIн, джуссе аIхаIн гьаъа вод: манкъвее гьар илгъечIуйн дарсан материал къийхъийни йыгъыс аIълаада гьаззир гьидяъы, дафтаркитабыке хыл` цIыцIааъа деш воб. Манчыхъа горад гьар рубни ахырее мактабее аIлгъааIни валидейнаршыни иджласбышее маIъаIллимарше Рагьилни гьакI`ее гьамбаше садджу югун джуваббы эйгье.

Зас авуд, мактабна къайсарна шаагирт, дарсна аIълаачий Рагьил Расулна дих Айюбовни гьакI`ее ацIан карбы шолхъа гьихьараъас ыккан.

Рагьил Расулна дих Айюбов 2003-ъэсди сен Закатала районни Сувагыл`ни хивее едике ыхьа. Манкъвее Сувагыл`ни хивеени А.Гадировни доюлни мактабни 5-ъэсди синифее хъаIдаIххъаI. Рагьил джуни таIълимтербийейка сана мактабна хаIне воб. Мана синифна синифком, дарсна аIълаачий вор. МаIъаIллимаршыс Рагьил югда хъаIдаIххъаIва, тербийейкава геер ыккан. Рагьилис гыргын предметбы ыккананбы, анджах манкъвее энке гееб таарыхылхъа, информатикайлхъа, ед`ни мизелхъа ва ингилисни мизейлхъа фыкыр гьооле. Манкъуни фыкырее мактаб таам гьаъийле хъийгъа юрист ыхьай вод, ва гьин предметбы манкъус джуни аIрзуйлхъа гьихьарасди мее геед лезимда вод.

Рагьилна дек` – Расул хиледже сенбына Закатала районее гёдхьыниййбы каIдхъаIъаIна ишлемишхьа. Гееб лезимна ва дагъамна са пеше гьавъу ушахар чIакIы хъавъу. Ед – ГаIмаIр Сувагылни мактабее маIъаIллим ишлемишеехье. Гьини аaилее кьоIлле ушах чIакIы хъехье вод. Рагьилна кIынна чодж – РаIшалее мактабни 2ъэсди синифее хъаIдаIххъаI.

Агар йишди миллетин шас гьалаб Рагьил хьиннеен дихбы гьоолехьее, миллетни геледжагъылхъа йишын инам къат-къат гьеххахьен. ЧIанаада деш вод эйгье ки, ушахар йишын геледжагъ водва. МаIбхуIни дихбыше геледжагъыл` миллетин, ешемишехьени торпагъын ду ахты хъаъа.

Вас угъурбы аIрзу гьаъа, Рагьил! Гьамбаше йаIхъ ачыхба вухьена!

Са вахтал` ювел ооъад
Водунбыний хазалбы.
КIатылда ювел ооъад
Водунбыний ярпахбы.

Хъады меега гьин цувыл`
Няъасна шу къаъадкIу?
Нукьнелхъа шу къаъадкIу,
АкьвакIина шу кIядкIу.

Шени оIгийл`ын рангбы
Няъа шу агвал` гьаъы?
МыкIаал` хъетIуйн тIетI` хьинне,
Няъа шу къыIбыI хъеедхьа?

ГьаIшде шу гьивагаъа
Бейнява кулякбышын.
КъыIбыI хъеедхьа ярпагъбы,
ЙикI`ее аху метляббы.

Абдырагьим Дадашев

Валиджан

МаӀъний

**ХаӀтда сенбына ул` хъивхъу,
Дилягбы ыхьа быкыр.
Духе ыӀмыӀреехъа гов гивхьу,
Аллагьылхъана шукур.**

**Гъу йишын дин, гьам иман,
ХаӀдын вод валхъа инам.
Вахъа кьурбан гьаъа джан,
Валиджан, дих Валиджан.**

**АлятӀу югра хыле,
Шыбы шад воохье вале.
Хъады нур йишди улее,
Гьааъа деш мебна фыкыр.**

**БатӀрайра хаӀр хъихьена,
Югна игит ихьена.
ЫӀмыр хошба вухьена,
Дюн`йейл шадра ийкар.**

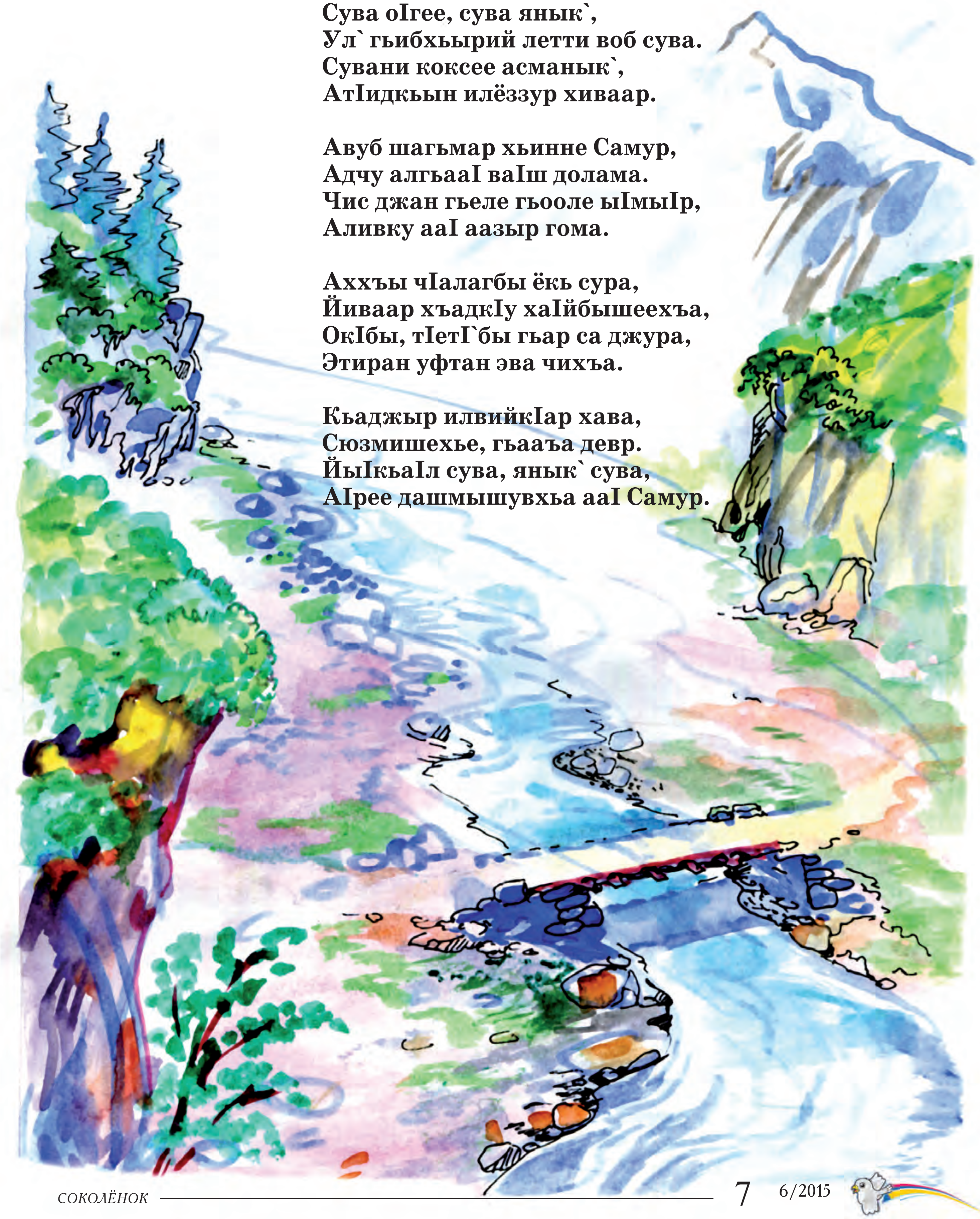

Сува оIгее, сува янык`,
Ул` гьибхьырий летти воб сува.
Сувани коксее асманык`,
АтIидкьын илёззур хиваар.

Авуб шагьмар хьинне Самур,
Адчу алгьааI ваIш долама.
Чис джан гьеле гьооле ыIмыIр,
Аливку ааI аазыр гома.

Аххъы чIалагбы ёкь сура,
Йиваар хъадкIу хаIйбышеехъа,
ОкIбы, тIетI`бы гьар са джура,
Этиран уфтан эва чихъа.

Кьаджыр илвийкIар хава,
Сюзмишехье, гьааъа девр.
ЙыIкьаIл сува, янык` сува,
АIрее дашмышувхьа ааI Самур.

Мыссыни сёюна хабар

Йыгъбышди са йыгъыл` сё начах гъаъана. Гыргын чIалагын гъаIйванар гъаар йыгъыс манчилхъа ал`джахвас адайле ыхьа. Манчише гъарынчише чиссе аIхаIн охьанасын карыд адайле ыхьа. Са йыгъыл` абыйинбы сёюсхъа кьыIйе сайиб джанавар. Манчин сёюс зигарабы гъаъанбы сыIваIйле. Эйгъен: «Ай йишда дост, гыргыни гъаIйванарше йыгъын хъидгIынбы гъаъа вод, гыргынчин кумагбыд гъаъас ыккан вод, амма са сыIваIлайс

гъу хъивкIу воб вуккан». Сёюн эйгьен:«Фыкыр гьимаъа, ай йизын достаар, зы мани сыIваIйлхъа гьале гьивхьарасда, манчина пай хъивлесда. Мааыхьайни гафбишкена хабар гьивийхьарна сыIваIлайлхъа. Гьамани йыгъыл` джаб мана абайлена сёюсхъа. Манчин сёйикIле эйгьен: «Ай йизда дост, зы васхъа лап оIгийл` джаб аблесданий, амма зы мани йыгьбышее вас дарман тIабал гьаъа вухьа, манчихъа гора геджывхьана». Мани джуваббишиле сё шадывхьа эйгьен: « Гъу сагьба вухьена йизда дост. Бес гьуджо дарманне гъу зас тIабал гьавъу?» СыIваIйн джаваб хъелен: «Ай йизда дост, вас дарман вухьесда са джанаварни, сайид кьыIйейни йикIекейий кIыл`кIамыке, гъу манбы эхьал` гяатIу, мичIеед чакда манчин йикIбы сайид кIыл`кIамбы отхьун ыккан, манчике дена вас чараа дешда». Сё лап шадоохьена мани гафыле. Эхьал` джад джанаварий кьыIйе мед чисхъа ады мега манбы гяатIанбы, манчин йикIбыйий кIыл`кIамбы темиз гьаъы гийхьенбы мичIеед охьанасва. ХаIмде сё никIеехъа абкIын мее, сыIваIлай чоджий, явашба абы мадын йикIбыйий кьыл`кIамбы одхьун авайкIанна чини хаахъа. Гыргыни чIалагни гьаIйванаршисыд хабарбы гьаъанбы, наIхуIдее сёйин чисхъа адыйнкъаI джанарый кьыIйе обхьун. СыIваIлайн эйгьен: «Мани достарше сёйис дарман тIабал гьаъас чалышмишехье ыхьа, амма мыссыни сёйин джанаварыб кьыIйеб гяатIуйнбы ва сана санчис хабарбы ийкаранбы...». Мани йыгьыле хъийгъа гыргын чIалагын гьаIйванар хъаIдкьыIнийнбы сёйиле, дегье саджаб манчис кар ана гьабкIын деш. Сёйиб сабара вахтале мыссынчихъа хъивкIуна.... .

Урусни мизеле йыхъ-сумылхъа саакIал гьавъуна – Шафига Бабаева

КыIдимийни хаIмдийна дяй-дяй

Мурад Саид

КьыIдмийн къад гьаъа тIуфан,
Йызыке абчы ёргъан,
ГьаIйванааршын гойбы ооъад.
Къалийхье, йизда умуд,
Йыгъын гыргын палтарыд
Къалидхьу вод дахылееъад.

Краватыл` оо юххьан,
Юваарыд акьва гёдхьан
Чолееъад аIпсаIлеедхьа.
МаIччаIреерий цыкьийбы,
Кьаджыраарий къыIйебы
ЧIалагееъад саакитеедхьа.

Гыргын шен игрушкIабы,
КъуIваIнан шен мишкIабы
Севканмышхьа пешпик авуд.
КъалядкIу каньки, хизак.
Гядхе улепбы, миджаг,
Гьала ки, шамыхъа ца вод.

Явашда йыз илийкIар,
ЧIийел оо гьаъа нукIар,
Вазыл` оо вод хаIнебы хааI.
Къалийхье гъу, тIетI` бала,
МыкIаал`ын хъидгъыр гьала
СаIъаIтыныд аIкьраIб деш ааI.

КъалядкIу бобр, сёбы,
Балканар гаIмрее сады,
Сана-санчыс гьеле нафас.
Къалийхье, йизда маляк,
Един уфтан чигаляк,
АIрзу гьаъа июттун някI вас.

Хыл` къидийшу рооц оокка,
ХаIне хааIнче иляака,
Къулеле воб къавшу перда.
Дешуд ацIа вазыкIле,
Шаваана эгъес закIле
Юххьан хъооIйе шас зарада?

Аллагь аххъы йикI`ееъар,
Къалийхье, йизын джигар.
НикIее сееъэ падаркIа, пай.
Ед` гьамбаше вор вака,
ЙикI`еени аIрзубышка.
Къалийхье, бала, дяй-дяй.

КьыIдим

КьыIдим хъады, йызын аххъы гьар сура.
Сувабышда вукIул` хъувхьа джагвара.
Йыз болда, мык йаIххъаI, быранбы аъы,
Ушахаршед эле ман гозет гьаъы.

Къелбышыл` канкибы, хизакбы хыле,
Нурын шоIъле гьуву, шадвал`ын улее.
Йызыке алиъы джос Шахта баба,
Тамашейлхъа сабы гыргына уба.

Едий дек` иляакы, гуянмишоохье;
НаIхуIбий йызыке джанавар воохье.
Гагь суIваI, гагьыб сё йызыке гьавъу,
Обзурва, ишике джо хыл` цIыцIдявъу.

КъаъадакIва хааIнче мыккын хаIнебы,
БаIмбаIкий никнеке гьаъийн тенебы.
Гумушелхъа сийкIал шагьарбы, хиваар.
КьыIдимын кIыреехъа хъаIбаIххъаI хабар.

Гол`быйи дамабы аххъы мыкбыше.
Чолбыше джагваран суфра гьеъэшще.
Ушахаршыс чике деш кIыреехъана,
Са гьехва, мансанкъвее аххъаххъа мана.

ЁлкIайни цIабыше гьагва ваIш ыIбраIт.
Чика сана хошба джона гьар саIъаIт.
Чик авуд авееке джос падаркIабы:
Машынбы, кIукIлабы, дискIбы, лодкIабы.

КIыреехъа джад деш вод джос йыгъбы мыкIан.
Йызыл` джарга гихыI, гьоокIа авайкIан.
Са гьавуле хъалес джолхъа Тезе сен,
АIрзубы быкырхьес йикIг`ее джо эйгьен.

Шеирбы урусни мизейле йыхъ-сумылхъа сакIал гьаъына – Валегь Гьамзат

КъыIдим

Силейман Стальский

Гъуджоона гьин, достар, мороз?
ОIлка аххъы хыле, кьыIдим.
МешукIеенче эгьекка йыз,
Маттеебхьа воб вале, кьыIдим.

ЧIийе сакIы вод баркIулхъа,
Мысийбатуб хъабы шалхъа,
ХъигъеебчIессе юххьанийлхъа,
Пис хъехьевуд гьале къыIдим.

АвайцIар шы, гивъур хаайыб,
Хьинек` хъетIее, хъивийгъар тIуб,
Дюн`йе хъидгъыр худ вухьеейыб,
ИдяйцIе вод чиле – кьыIдим.

Миллет хыле аху чини,
АцIы вод маддаале гьини.
Йидж къалидхьу джагварани,
Хьайыл` мугул` гьеле – кьыIдим.

Ачмышаъа йоIххаIяраб,
Мыккык авуд йаIхъбы хараб.
Гозет гьаъа чике джуваб,
Хьян вод аххъы гIале – кьыIдим.

Гиххьы вод йыз сувабышыл`,
Авгу дера, авгу вукул`.
Йыз, вергъеке быIркь хъувхьа ул`,
Нур идяхху улее, кьыIдим.

Хивынбышхъад вод са ман сес:
«Мысана джад юххьан хъалес?
Деш окIан гардж чаврайс гьелес,
Не вуIхаIнее, чолее, кьыIдим!»

Силейман, чIаIв гьин кал`мабы,
Гьеххада вод увгьий манбы.
Чишде къедже чин далыбы?
ХъигъдечIе аккале кьыIдим.

Урусни мизейле йыхъ-сумылхъа саакIал гьавъуна – Валегь Гьамзат

Тапмаджебы

* * *

ХаIйбышеехъа илхъечIе,
Чике ялав хъигъоочIе.
Сура хаIйбышее ийгвал`,
Чин сура авхъа гечIе.

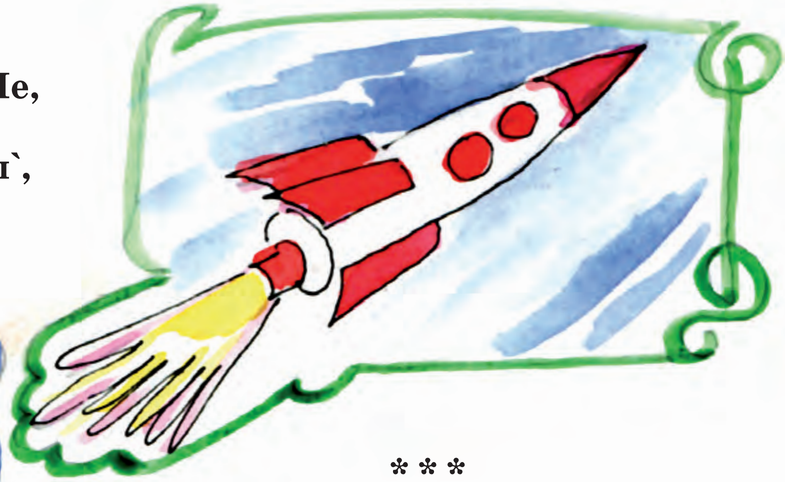

* * *

Чолбы хъыхьа мее хьынак`,
Гьооле чин шас хаIпбаI няк.
Чина къатых обхьун мее,
Гьадайле шас июттун някI.

* * *

Йидж хайбышда ул`,
Хъивийха чил т`юл`.
Хаас ишыгъ гьеле,
Манчын ду вод ...

* * *

Алхъыъы мее чин вачIе,
Ушахарше илёодже.
ПIоварни хыле воохье,
Хылийн быIт`нана ...

* * *

Мысайи верыгъ хъибхьы,
Эгьес зака йидж ибхьы.
Зы няхъа аддым авгьее,
Захъаб хъигьна йидж гибхьы.

Ширванов МаIгьаIммаIд АIбдулмаджидна дих Дагъыстан республикIайни инсанее вуджее джар вудж къорамышаъани федерацийейна президент ворна. Дагъыстан республикIайни гьарни джурайлни каратейни федерацийейна иш джигайлхъа гьивхьарааъана директор ворна. Манкъвее увгьийн: «Зы сайии кьоIбле деш насыл идманчеершына гъаззир гьавъу. Гьар сен захъа йыцIынчыле хаIпбаI республикIайни ярышбышее гъамеебхьайнбы, Российен чемпионар, гьамыб къайда гозет гьидяъы алдабхьынийбышын дюн`йейн чемпионар воохье. Анджах шы, джигьилершин аIкI`елика тербийе вухьай, гыргынчиле оохъа аххъаххъа ва мани ишее шахъа хаIдын угъурбы вод.

Шацийни сен Уфа шагьарее зы Кавказни торпагъыл` энке югна тренер гьыIсаб гьаъы. 21-23 сентябрыл` Анапа шагьарее Дагъыстанни кIамандайн гыргыни Российейни къайда дена алдаахьванни 22 идманчийни аIрее

15 къизилен медал аляатIу. Шы «Прайд» ва идманни ма-ктабее ушахар гьаззир гьааъа. Тренераршыни штабее МаIгьаIчкъалайн, Избербашын, Хасавюртын, Кизилюртын, Буйнаксын, Дербентин тренерар воб. Шас Дагъыстанни гьоIкуматын кумаг ыккан. Шаснее ушахарше, джаванарше идманее джон имканбы гьехха хъаъа. Йиишын чемпионар хъийгъа Дагъыстанни джурабаджур девлет къорамышаъани тешкилатбышее ишлемишоохье.

СаIгьийфа гьаззир гьавъуна –
Амина Даганова

Ребусбы

\+ АЛАГЪ

ГАА +

КIА +

\+ АКIИЙ ТIАТIАА

С +

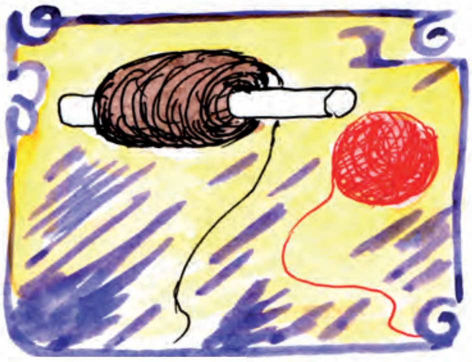

\+ СИЙ

\+ А

ООГЪАНЧЕ АВХЪА:

1.КъыIл, кьыIдим шака воохьена, мыхакни рангал`на шитI`.

2.АфрикIайл, Гьиндистаныл воохьена, хортумнана, хаIба гьаIйван.

3.Осбы хъаханкъаI, чике джурахьен тика.

4.Никнеке гьаъан, чIурчIуман кар.

5.Ад денебынана мейва.

СОЛУЛЕ САГЪЫЛХЪА:

1.Каллее ээхьен кар.

2. Кал`лее аIкIел дешда инсан

3.Хаани чардахыл акваа гьаъана, йыIххъыIни рангал`на, кIынна шитI`.

4.Ип, кандир аливку мее, ээхьен кар.

5.Даварын ичIалат.

6.Йидж дена машын айкIан деш.

7.Хаанв хаIрна.

Сагъыле солулхъа:

1.КьоIваIле хаIбна, хъадийн хъичаххъвана гьаIйван.

АВГЪАНЧЕ ООХЪА:

1.Чолуна гогарчын.

2.Колбышее воохьена лап кIынна, мыхакни рангал`на шитI`.

Соколёнок
Лачын

6/2015
ноябрь-декабрь

Иллюстрированный детский журнал.
Издается один раз в два месяца.

Учредитель :
Правительство Республики Дагестан.

Журнал зарегистрирован федеральной службой по надзору в сфере связи и массовых коммуникаций.
Регистр.номер ПИ№ТУ5-0027 от 21 мая 2009 г.

Издается с января 2009 г.

Главный редактор
Мурад Ахмедов

Редколлегия:
Т. Зургалова (отв. секретарь)
В. Гамзаев (редактор)
Ш. Бабаева
А. Исмаилов (зам. гл. редактора)
Н. Исаев
Ш. Дабузов
А. Дадашев
Х. Назирова
Аб. Омаров
К. Омаханов

Худ. редактор З. Даганов
Тех.редактор Т. Лузина
Художник номера М. Муталибов
Оформление обложки А. Качаев

Дата выхода в свет 29.12.2015г.
Тираж 309 экз.
Заказ № 170

Типография: ООО «Издательство «Феникс пресс».
Адрес типографии: 367018, РД,
г. Махачкала ул. Петра I, 61

Редакция и издатель: Государственное бюджетное учреждение Республики Дагестан «Редакция республиканских литературных журналов «Соколенок» и «Литературный Дагестан»

Адрес редакции и издателя: 367025, РД, г. Махачкала, ул. Даниялова, 55.

Цахурский язык.

Индекс: на год - 78438,
на полугодие - 73888.

Цена свободная